

Työntekijä

sinulla on oikeutesi!

TIETOA SIITÄ, MITEN TYÖPAIKALLA TULISI HOMMIEN SUJUA

Monella työpaikalla ei ole itsestäänselvyys, että kaikki asiat hoituvat kunnolla. Usein pomot jättävät huomioimatta sinulle kuuluvat oikeudet. Esimerkiksi pyhä- ja vuorolisien maksaminen, työsopimuksen tekeminen ja työsuojelusta huolehtiminen unohtuu aivan liian monelta työnantajalta.

Myöskään yhdenvertaisuus ei ole kaikkialla vakiojuttu. Perustavaa laatua oleva oikeus on se, että työpaikalla ei saa syrjiä ketään esimerkiksi sukupuolen, ihonvärin, seksuaalisen suuntautumisen tai poliittisen suuntautumisen takia. Ei ketään.

tilittämään liitolle tai maksaa sen itse. Työnantajalle ei siis tarvitse kertoa ammattiliittoon kuulumisesta, mikäli et näin halua.

Mikäli sinulla on koskaan ongelmia työsuhteeseesi liittyvissä kysymyksissä, puhu asiasta työnantajasi kanssa. Kerro näistä ongelmista mielellään myös meille osoitteessa www.ilmiannapomosi.net.

Jos homma ei ala luistamaan, niin ota epäröimättä yhteyttä työpaikkasi luottamusmieheen tai oman ammattiliittosi aluetoimitsijaan.

**Kaikkeä ei tarvitse sietää
EI EDES DUUNIN VUOKSI**

Ammattiyhdistysliike ja poliittinen vasemmisto ovat pitkällisen kamppailun myötä pistäneet monta työelämän piirissä olevaa asiaa kuntoon. Tätä duunia on tehty yli sata vuotta. Mutta todella paljon on vielä tehtävänä ja uudet ajat tuovat mukanaan myös uusia ongelmia.

Silti mikään ei poista sitä faktaa, että sinulla on aina oikeutesi. Ja työnantajalla on velvollisuutensa, joista pomojen on pidettävä kiinni. Jos lipsumista tapahtuu, niin sikariporras on laitettava ruotuun. Siinä sinulle tukea tarjoaa ammattiyhdistysliike ja poliittinen vasemmisto.

Liity ammattiliittoon viimeistään töihin mentyäsi!

Muista liittyä oman alasi ammattiliittoon jo opiskeluaikana tai kuitenkin viimeistään työsuhteen solmimisen jälkeen. Voit pyytää työnantajaa perimään ammattiliiton jäsenmaksun joko suoraan palkasta ja

Luottamusmies on ammattiliiton ja sen jäsenten edustaja työpaikalla. Hän valvoo muun muassa työehtosopimuksen noudattamista, edustaa työntekijöitä yhteistoimintaneuvotteluissa ja työpaikkakohtaisessa paikallisessa sopimisessa sekä hoitaa tiedotusta ammattiliiton toiminnasta jäsenkunnalle.

Toimitsija on puolestaan ammattiliiton palkkalistalla oleva työntekijä, joka hoitaa edunvalvontaa leipäduunikseen.

He kertovat sinulle siitä, mitä tulee tehdä. Kannattaa esimerkiksi näyttää tilinauhaasi luottamusmiehelle, jos epäilet sinulta puuttuvan esimerkiksi vuorotyölisä tai päivärahoja palkastasi. Voit näyttää työsopimustasi luottamusmiehelle jo ennen sen allekirjoittamista, niin moni ongelma jää syntymättä.



Ongelmatilanteissa ammattiliitto ajaa asiaasi tarvittaessa jopa oikeuteen asti, turvaa selustasi ja maksaa oikeudenkäyntikulut.

TYÖNANTAJAN VELVOLLISUUDET!

Työnantajalla on velvollisuus kohdella jokaista työntekijäänsä tasapuolisesti, huolehtia työturvallisuudesta, antaa työntekijälle kirjallinen selitys työnteon keskeisistä ehdoista, edistää hyvää työilmapiiriä, työntekijän työssä suoriutumista ja ammatillista kehitystä. Näistä asioista on pidettävä kiinni.

TYÖNTEKIJÄN OIKEUDET!

Työntekijällä on oikeus työ- tai virkaehtosopimuksen mukaiseen palkkaan, työsopimukseen, lakien ja sopimusten antamaan suojaan, järjestäytymiseen ja terveelliseen sekä turvalliseen työympäristöön. Nämä ovat sellaisia asioita, joita kukaan rouva tai herra ei voi sinulta pois ottaa.

Työehtosopimuksessa miniminuotit palkalle

Ammattialalla on yleensä yleissitova työehtosopimus (TES), jossa määritellään pelisäännöt työntekijän ja työnantajan kesken. TES turvaa työntekijälle vähimmäisehdot työsuhteeseensa. Se on siis minimi, josta

on pidettävä kiinni.

TES:ssä säädellään esimerkiksi palkkausta. Suomessa kun ei ole lakisääteistä minimipalkkaa, vaan palkan määräytymistapa löytyy työehtosopimuksestasi. Enemmänkin toki saa maksaa kuin mitä työehtosopimuksessa määritellään. Oman alasi TES:n saat esimerkiksi työpaikkasi luottamusmieheltä tai liittosi kotisivuilta.

Perehdy omaan työehtosopimukseesi. Siitä selviää usein vastaus pohtimaasi kysymykseen. Toki työehtosopimukset ovat usein kiemuraista lakitekstiä, mutta apua pykälien tulkitsemiseen kannattaa kysellä työkavereilta tai luottamusmiehiltä. Soita myös kysymysten herätessä epäroimättä ammattiliittoosi tai käy niiden nettisivuilla, jos sinulle jää avoimia kysymyksiä TES:n suhteen.

Työsopimus on dokumentti ketkuilua vastaan - siitä näet mustan valkoisella

Työsopimus on työntekijän ja työnantajan välinen sopimus, jossa työntekijä sitoutuu tekemään työnantajalle työtä tämän johdon tai valvonnan alaisena palkkaa (tai muuta vastiketta) vastaan. Tee työsopimus aina kirjallisena, jos tämä on suinkin mahdollista. Näin riitatilanteissa voit todistaa selkeästi sovitun. Työsopimuksessa tulee sopia esimerkiksi seuraavista asioista:

Mahdollinen koeaika ja sen pituus

Koeaika voi olla enintään neljä kuukautta pitkä ja korkeintaan puolet määräaikaisen työsuhteen kestoista. Poikkeuksena tälle on se, jos työnantaja järjestää työhön liittyvän koulutuksen, joka on vähintään neljä kuukautta pitkä. Tällöin koeaika on enintään kuusi kuukautta. Koeaikana työsopimus voidaan purkaa ilman irtisanomisaikaa, mutta vain asiallisin perustein. Oikeus tähän on sekä työntekijällä ja työnantajalla. Jos teet samalla työnantajalle useamman määräaikaisen työsopimuksen, koeaika voi olla vain ensimmäisessä työsopimuksessa.

Peruste määräaikaisuudelle, jos kyseessä on määräaikainen sopimus

Esimerkiksi äitiyslomansijaisuus tai kesätyölomitus on pätevä syy määräaikaisuudelle. Ja jos työsuhdetta niin sanotusti ketjutetaan eli tehdään useita määräaikaisia työsuhteita peräkkäin, niin työnantajan on ilmoitettava jatkosta vähintään kaksi viikkoa ennen sopimuksen päättymistä.

Jos määräaikaisen työsuhteen päätyttyä työnantaja antaa työntekijän jatkaa töissä, niin kyse on ns. "hil-

jaisesta pidennyksestä”. Työsuhde on silloin muuttunut vakinaiseksi, eikä sitä voi työnantaja päättää kuin yleensä yhteistoimintaprosessin (eli YT-prosessin) kautta ja irtisanomisajalla. Työnantaja ei siis voi jatkuvasti keksiä keinotekoisia syitä ketjutuksen määräaikaaisuudelle tai keksiä niitä jälkikäteen.

Irtisanomisaika

Irtisanomisajat työntekijän irtisanoutuessa:

14 päivää – työsuhde jatkunut enintään 5 vuotta
1 kuukausi – työsuhde jatkunut yli 5 vuotta

Irtisanomisajat työnantajan irtisanoessa työntekijän:

14 päivää – työsuhde jatkunut enintään 1 vuoden
1 kuukausi – työsuhde jatkunut 1 vuodesta 4 vuoteen
2 kuukautta – työsuhde jatkunut 4 vuodesta 8 vuoteen
4 kuukautta – työsuhde jatkunut 8 vuodesta 12 vuoteen
6 kuukautta – työsuhde jatkunut yli 12 vuotta

Muista, että työnantajan on aina perusteltava irtisanominen. Työntekijän sitä ei tarvitse tehdä.

Määräaikaista työsopimusta ei voi työnantaja irtisanoa, jollei ole laiminlyönyt työvelvoitettasi. Toki määräaikaisen työsopimuksen voi yleensä purkaa yhteistyössä työnantajan kanssa.

Työsopimuksen osana noudatettava työehtosopimus

Tarkat TES:t saat luottamusmieheltäsi tai liitostasi. Ota selvää asiasta!

Työaika

Sopimuksessa määritellään työaikasi. Työnantajan tehtävä on pitää kirjaa tekemistäsi työtunneista ja huolehtia vastaavasti niistä maksettavista korvauksista. Muista itse ilmoittaa kaikki tekemäsi työtunnit työnantajalle, että saat kaikki sinulle kuuluvat korvaukset. Jos työaika on yli kuusi tuntia päivässä, olet oikeutettu ruokataukoon. Mikäli et pysty pitämään palkatonta ruokataukoa, ei sitä työnantaja saa periä palkastakaan.

Työehtosopimuksessa määritellyt kahvitauot ovat osa palkallista vapaata. Niiden pitämiseen työntekijällä on oikeus.

Palkka ja palkanmaksukausi

Palkka ja palkanmaksukausi määräytyvät usein alan TES:n mukaan. Jos sellaista ei jostain syystä ole, niin

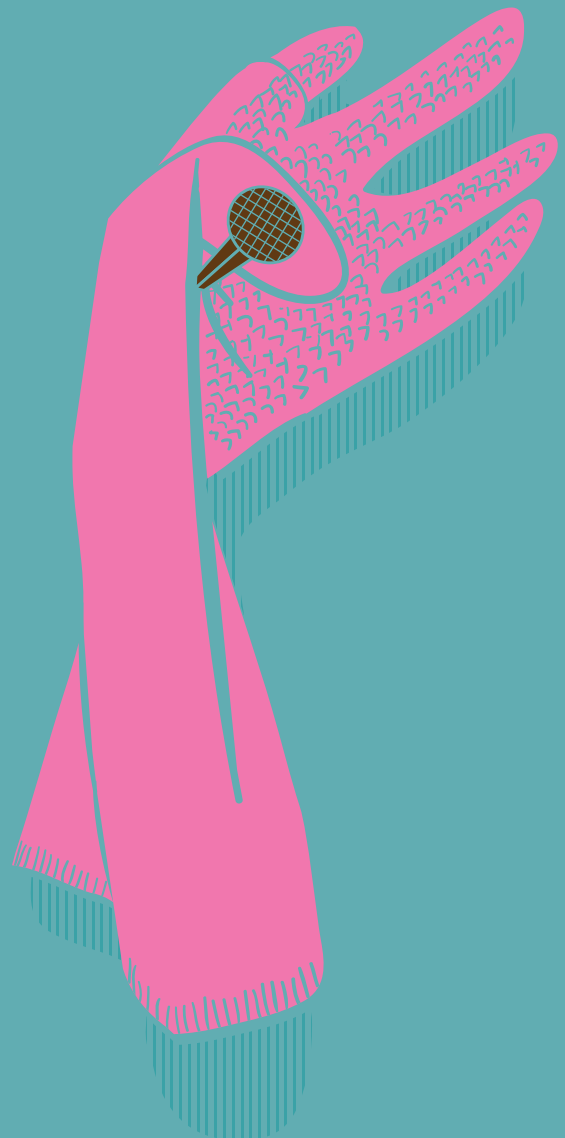
palkka määräytyy työsopimuksessa. Palkka määräytyy aikapalkan (esimerkiksi tuntipalkka) tai työtuloksen (esimerkiksi rakennusalalla tehtävien urakoiden) mukaan. Palkka on maksettava kuukausittain tai kahden viikon välein. Muista vaatia palkanauha tms, josta näet peruspalkan, ylityö- yms. korvaukset ja palkasta suoraan perityt maksut, kuten eläkemaksut. Ehdottoman tärkeää on pitää palkanauhat ja myös työtodistukset tallessa, koska mahdollisen työttömyyden tullessa tarvitset niitä työttömyysturvasi käsittelyä varten.

Työtehtävien laatu ja työn suorituspaikka

Jos sinut on palkattu esimerkiksi maalarin töihin, ei sinua voida ehdoin tahdoin laittaa tekemään kirvesmiehen töitä. Ja jos työ on sovittu tehtäväksi Rovaniemellä, ei sinua voida vastoin tahtoasi lähettää töihin Helsinkiin.

Työharjoittelu

Muista, että työharjoittelussa ei tarvitse tehdä töitä, jotka eivät ole harjoittelusi piirissä. Tämä koskee myös ylitöitä tai ilta- tai viikonlopputöitä. Raportoi työharjoittelussa tapahtuneet väärinkäytökset am-



mattiliittoosi, työvoimatoimistolle ja/tai oppilaitokseesi.

Freelancerina tehtävät työt

Työnantajille ns. freelancersopimukset ovat tapoja välttyä palkan lisäkuluilta. Esimerkiksi toimittajat tekevät nykyään paljon töitä freelancerina. Työntekijän kannalta freelancersopimukset ovat usein epäedullisia. Jos teet freelancer-töitä, neuvottele itsellesi riittävän korkea palkkaus.

Freelancerina tehtävät työt eivät kerrytä työttömyysturvan työssäoloa. Lisäksi freelancerin on muistettava neuvotella erikseen palkanlisät, kuten lomarahat ja eläkkeet. Sairastat myös omalla ajallasi, koska et ole työsuhteessa.

Pidä työsopimukseen kirjatusta asioista kiinni. Sinun ei tarvitse luopua palkastasi tai eduistasi pomon yksipuolisella päätöksellä tai lähteä väen vängällä toiselle paikkakunnalle töihin. Sinulla on oikeutesi ja parhaiten pidät niistä kiinni, kun niistä on mustaa valkoisella. Suullinen sopimus on yhtä pätevä kuin kirjallinen, mutta on vaikeaa todistaa sanaa sanaa vastaan siitä, mitä on sovittu. Juttele myös asiasta mahdollisimman avoimesti työkaveriittesi kanssa, jotta saatte kattavan kuvan siitä, miten asiat pelaaivat työpaikallanne.

Jos työsopimusta ei tehdä tahallaan tai huolimattomuuden takia, työnantaja syyllistyy työsopimuslakirikkomukseen, josta rapsahtaa sakot.

Tarkemmat ohjeet ja neuvot saat liitostasi!

Tässä on vain muutama asia liittyen työelämän aakosiin. Ota selvää lisää oman liittosi edustajilta ja tutustu liittojen kotisivuihin. Niille pääset helposti esimerkiksi ammatillisten keskusjärjestöjen sivujen kautta:

www.sak.fi - Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (muun muassa Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL, Palvelualojen ammattiliitto PAM, Metallityöväen liitto, Rakennusliitto ja Suomen Elintarviketyöläisten liitto SEL.

www.sttk.fi - Toimihenkilökeskusjärjestö STTK (muun muassa Tehy, Toimihenkilöunioni, Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty ja Toimihenkilöliitto ERTO)

www.akava.fi - Korkeasti koulutettujen palkansaajien ja ammatinharjoittajien keskusjärjestö (muun muassa Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Uusi Insinööriliitto UIL, Tieteentekijöiden liitto TTL, Tekniikan Akateemisten liitto TEK ja Suomen Lääkäriliitto)

Monilla ammattiliitoilla on myös erikseen nuorisotoimintaa, josta kannattaa ottaa selvää.

Ja muista ennen kaikkea, että kaikkea ei tarvitse sietää - ei edes duunin vuoksi!

www.vasemmistonuoret.fi/tyoelama ja www.ilmiannapomosi.net.

